

Multă tristețe să așterni pe hârtie gânduri despre un prieten, în loc să ridici receptorul, spre a-i forma numărul telefonic! Nu ne vedeam din cale afară de des, solicitat cum era de multiplele activități care-i luminau existența, dându-i senzația, cu totul reală, de atletism intelectual și fizic. Profesor, cu grija formației studenților săi, apoi cu aceea a destinului lor profesional, după ce ieșeau de sub pulpana Institutului, implicit a sa; cercetător, în permanentă documentare, lacom până la insașițitate de sinteze, ca unul care, ca să-și cunoască mai bine arta națională studiase arta tuturor continentelor; istoric, rece în căutarea argumentelor, fierbinte în susținerea concluziilor; administrator, cum s-ar zice, cu grămada de chei la brâu, întorcând pe amândouă fețele banul, căci era al societății; artist, căci creația sa cumpănea spiritualitatea unui popor prin ceea ce acesta izbutise mai înalt într-un frumos, armonie și echilibru, Joli făcea parte dintre semenii care te privesc drept în ochi. Un om de acțiune: fiecare monument istoric restaurant prin grija sa, salvat de la ruină, era un triumf personal, pe care mi-l vestea cu jubilație de mușchetar, după cum și amărăciunea îi era mare când avizul său nu operase.

Scria cu voluptoasă tenacitate și firească înprospătare, invidiind geometriile delirului din stăpânirea poezilor, dar nu peste măsură, fiindcă el însuși știa că este un poet al simetriilor și al frumuseților exacte, mai ascunse câteodată decât delirul. Fie că a scris despre pictorul Luchian, despre pictorul Dărăscu, fie că a realizat istorii ale artei medievale românești, fie că, drumetînd, ca expert internațional în restaurări, prin pietrișurile Saharei, a descoperit jalea frescelor din Tassili, spălate spre a fi fotografiate și apoi lăsate paraginii în noua lor gingășie, din toate izbucnea devotamentul celui ce se pusese necondiționat în serviciul unei cauze, de cum ieșise de pe băncile liceului. Funcțiile

înalte pe care le-a ocupat au fost pentru dânsul reflexul unor și mai grele răspunderi, iar acestora le-a făcut față cu poftă, fără preget. Cîine, avînd ceva de spus și de făcut, a avut parte de o existență fără adversități și ciocniri? Joli avea în ochi sclipirile dure ale luptătorului, iar în grai replica scurtă – fără replică. Tip napoleonian? Dacă-i acordăm prototipului farmecul omenesc, umorul și omenia lui Joli – da! Da, de asemenea, dacă ținem seama de democratismul profund al firii acestui om de elită!

Așa spun nevolnicii memorialiști: “Să fi pus pe hârtie cele ce mi le-a spus în cutare și cutare împrejurare, despre isihăști, despre epoca lui Matei Basarab, despre baroc, ce document v-aș înfățișa acum!”. Neuitate, acele conversații pretind vocea, tăcerile, schimbul de arme, rîsul și tonul mai ridicat ori mai pierdut, cer documentul complet, pe care tehnica nu ni-l pune la îndemână și nici nu ni-l va pune. Ne întindeam curse în conversație, ca lupii tineri, și ca bătrâne vulpi, mai pe urmă, ne întindeam punți, iar când mă credeam mai șiret, a-l fi determinat să se “producă”, Joli întorcea foaia, îmi trecea serviciul. Din acest exercițiu rezulta o extraordinară relaxare, pe care o simțeam reciprocă. Ne treceam cunoștințele: în casa lui am întâlnit inteligențe de seamă, în mai multe domenii ale științelor, la mine l-a cunoscut pe poetul Constant Tonegaru, cu peste patruzeci de ani în urmă...

În fapt, ne-au pus la un loc în clasa a patra a Colegiului Național Sfântul Sava, în anii războiului, un potop de ani, un noian de file. În acel an i-a pus lui Vasile Drăguț porecla Joli profesorul nostru de franceză, un hâtru care prefera să ne dea el porecle decât să-i dăm noi lui, încât a rămas cu numele semnnt pe tezele noastre: Eugen Ionescu. Joli însemna traducerea literară a numelui său de oltean de prin părțile Craiovei și a marcat una din loviturile fericite ale profesorului care sălta printre bănci,

¹ Textul, publicat în noiembrie 1987 în “Viața Românească”, ne-a fost pus la dispoziție de către autor.

vorbindu-ne despre François Villon, nu numai pentru că porecla a prins, ceea ce se putea întâmpla și cu alta, ci fiindcă răspundea unui "ce" mai adânc. Frumos nu era colegul nostru, în uniformă-i de postav - era intern și bursier - și cu figura de pe atunci matură după cum nici noi ceștilanți nu eram, la vârsta ingrătă a tulleielor. Dar personalitatea lui Joli avea ceva colocvial,

Fig. 1. În timpul unei conferințe la Muzeul de Artă Medievală de la Palatul Mogoșoaia. Foto arhiva personală Vasile Drăguț, 1976

comunicativ, scormonitor, o pregnantă de soiul mirodeniilor, iar fizionomia, acea mobilitate ce scăpăra simpatie, prin inteligență, participare, comprehensiune. Și-a iubit cu fanatism școala, aceea care lasă celor mai mulți amintiri amestecate de constrângeri și parțiale succese. Mândria școlii prin care trecuse îl însuflețea de parcă ar fi absolvit cel mai aristocratic colegiu din insula Colegiilor. În acest cult ne-a atras pe toți foștii "saviști", convinși cum suntem că am stat pe băncile unei școli în care se învăța carte și se forjau caractere.

Astfel, Joli ne aducea în fiecare an, pe mai sus-numitele bănci sau în jurul mesei agapiale, tot el luase inițiativa ca

studentii Institutului pe care îl păstorea să împodobească pereții holului liceului care după ce purtase numele unui sfânt purta acum numele unui martir, cu o vastă frescă, a cărturarilor de sorginte savistă, de-a lungul vremurilor. Pe colonița cu numele executanților s-a trecut și pe sine, ctitor, și bine a făcut, odată ce astfel, numele său e tot timpul în inima școlii pe care o ținea la inimă.

La 40 de ani de la absolvirea liceului (termenul sună cumva penal!), băieții au scăpat cu desăvârșire de aspectul hirsut și arată cu mult mai respectabil decât cvadragenarii pe care, pe atunci, îi consideram sărmame epave! Așezați în bănci cam scunde, ei se bălbăie la întrebările absolut binevoitoare ale profesorului longeviv de la catedră – Edgar Papu, Șerban Cioculescu, Ion Zamfirescu. Pe un scaun lateral stă Joli, strigând catalogul – unii absenți sunt tare departe, alții nu mai sînt de loc – făcând legătura între catedră și clasă. E posesorul catalogului, monitorul nostru, pe întreaga dimineață de 5 decembrie. Păstrează liniștea unei clase zumzăitoare, ba chiar nițel insolente, lămurește profesoral despre starea clasei.

Ne vom revedea în 1988 ? Iar dacă o vom face, nu ne vom mai prăbuși în regatul regretelor? Duhul pământului a plecat dintre noi, școala care ne recunoaște printr-însul ne va deschide numai pe jumătate porțile...

Pierderea unui prieten e prilejul cel mai potrivit al înstrăinării de tine însuși. A nu te mai vedea în ochii lui, a nu-ți mai auzi numele din gura sa, a ți se răpi siguranța că orice năpastă te-ar ajunge, undeva ființează conștiința fraternală căreia vei putea să-i ceri consonanța, iată tot atâtea trepte coborâtoare în beznă! Joli nu credea în ravagiile timpului, pe care îl considera o categorie istorică, nici în încăpățănarea bolii. Cea din urmă, maladia s-a înfățișat deosebit de pregătită, până la ultimul amănunt. Joli se afla la Roma când a simțit întâia oară aripa morții. Se alarmase, la gândul de a-și da suflarea printre străini. Refăcut, cu convingerea deplinei vindecări, mai întâi a călătorit la Roma, nu numai fiindcă iubea cu patimă cetatea, ci și ca să certifice izbânda destinului. În răstimpul bolii, scrisese o carte. De abia pus pe

picioare, invita acasă studenții, ca să le țină cursurile, schița planul unei noi cărți. Nu proceda astfel din eroism, fața de care era, poate, sceptic, ci din necesitatea muncii văzută ca o libertate. Reșuta l-a uimit, nici n-a crezut că e o recădere – dacă cumva teatrul pe care ni l-a jucat a fost mai autentic decât cel pe care i-l jucam noi. Oricum, ultima dimineață l-a găsit scriind, făurind proiecte.

Nu-i voi mai cerceta frumoasa lui locuință, ornată cu icoane pe sticlă, înzestrată cu una din cele mai notabile biblioteci, luminată de tapiseria făcută de soția sa, Gabriela, de care tapiserie se arăta atât de mândru, de parcă ar fi fost opera lui. Nu-l voi mai întâmpina acasă la mine unde,

ultima dată, l-am fotografiat stând de vorbă cu părintele meu. Mari umbre întunecate, deasupra celor două capete indicau, pe poze, reaua așezare a luminilor, iar chipul lui Joli era palid și încercănat, încât m-am întrebat dacă nu cumva e surmenat. În timpul bolii, i-am învederat, ca pe o încurajare, că avem obligația să onorăm și cea de-a cincizecea aniversare a absolvirii liceului și observația l-a încântat.

Pe catafalc, trupul împuținat înecat în coroane, părăsit sieși, ne-a făcut să înțelegem, în cazul în care n-o știam dinainte, ce imensă și luminoasă energie îl punea în acțiune pe când duhul nu se desprinsese – și câtă dragoste.

